

Poètica d'una realitat contrastada

PEP VILA

POESIA

Josep Romeu i Figueras,
Imatges i metàfores. 314.
València, 2002.

Recordo quan estudiava lletres a la universitat, la impressió que em va fer la lectura d'*Ariel*, la revista literària i artística publicada a Barcelona entre el 1946 i el 1951, a cura d'un grup d'entusiastes escriptors d'una generació sacrificada, entre els quals hi havia Josep Romeu, que maldaven per reprendre una tradició cultural ofegada per les cendres i pel foc d'una victòria militar. Més d'una vegada, a casa seva, em mostrava i n'havia fullejat la col·lecció sencera, en la qual diverses plomes que assajaven estils i procediments diferents, s'afanyaven per recuperar i salvar els mots, uns valors essencials, un estil meditatiu i pulcre obert a la reflexió col·lectiva, la vivència civil, constants aquestes que sempre traspuen en l'obra poètica d'aquest autor, nascut a Òdena el 1917.

Al costat de l'erudit i home de lletres conviu en Romeu, la figura, potser no tan familiar per al lector corrent, d'un dels millors poetes de la seva generació, amb una obra sòlida, de llengua cenyida, que és una realització completa, en la

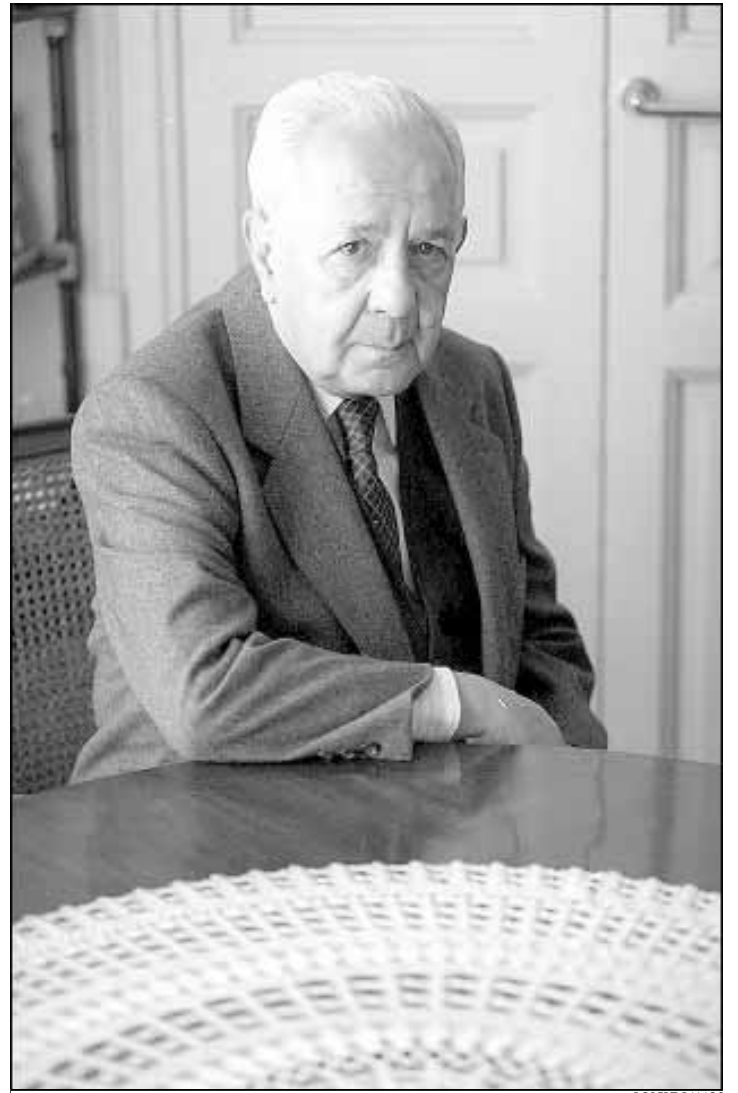
qual predomina una voluntat ètica superior de viure i creure amb uns quants postulats que li són bàsics: presència del diví, el conflicte de l'home amb la naturalesa, la pèrdua de valors, la interrogació sobre els límits del quefer poètic, una sinceritat a prova de foc, la fidelitat a una llengua i una cultura encara amenaçades que des de la dura postguerra no hem sabut redreçar i se'ns escapa de les mans en aquesta babel que és Barcelona i Cata-

Romeu és un dels millors poetes de la seva generació, amb una obra sòlida

lunya: "Miratge obscés, el desitjat progrés / d'aquesta llengua perseguida i rea / d'indignitat i esclavitud reals / que no ha pogut -ni volgut- fer-se lliure / en un context social greu i dur / que afecta pàtria del tot impura!".

Aquests darrers versos, que parlen d'una commoció col·lectiva encara no superada, pertanyen al darrer poemari de Josep Romeu: *Imatges i metàfores*, escrit en un final de segle nihilista. El llibre, que du

un interessantíssim i ajustat pròleg de Sebastià Alzamora, permet fer-nos una idea, a través d'un joc d'imatges i de metàfores, de la retòrica i poètica de Romeu, que assenyala temps i comportaments pròxims i concrets amb la fugida irreparable del temps, la reflexió sobre la mort, etcètera. L'escriptor desitja fer-nos participants del seu món interior, de la seva energia humana, de la realitat rica i contradictòria de la seva ciutat, Barcelona. Romeu, des de la seva edat i temperament vital, encara té un grapat de preguntes per fer-se i per fer-nos sobre uns quants temes que donin consol a l'home en aquesta vall de llàgrimes, l'ètica dels comportaments, el valor de la dignitat humana, la validesa de certs missatges, la interiorització de moltes vivències que creu assumibles pel lector que li fa de confident. Tot i el seu escepticisme, confia en la paraula d'arrel introspectiva, la poesia com a eina creadora de llengua, per explicar-nos la madeixa de fils de la memòria humana. Les metàfores amb les quals designem les diverses parts del dia són només els signes d'una mort diària, el camí cap a l'oblit, ens diu el poeta. L'obra de temàtica diversa, escrita en poemes de versos blancs, ben escandits, té tres parts que íntimament es connecten: *Des de l'urbs, Concordances, Encara el Diví*.

El poeta Josep Romeu i Figueras

Poèticament parlant, la filiació de Romeu va més enllà d'un realisme transcendental. Les preguntes desesperades que tots ens fem figuren escrites amb una noblesa de paraules. Hom hi veu la lírica d'una èpica de la identitat, en paraules de Vicenç Llorca. Des de la llunyana *Obra poètica* (1951), tot és un camí d'afirmació i d'aprofundiment sobre el viure i les especulacions d'un incert morir, acomboiat per un Déu revelat. En *Imatges i metàfores*, un viatge que s'acaba, sovintegen mots i conceptes com ara *divinitat, sentiments,*

inquietuds, llibertat gloriosa, experiència, problemes, que, com he dit, pertanyen a un ordre moral i que menen el poeta cap al misteri de l'infinit, de Déu amb la presència de l'àngel: "Vaig finalment a Tu, ara que em sé captaire / de llum definitiva per un etern saber".

Encara que els temps actuals no siguin propicis per a la lírica, la paraula ajuda l'home a retrobar la seva unitat, a preservar illes de felicitat que el poeta vol evocar. Recordem els mots de Hölderlin: "Allò que és permanent, ho funden els poetes".

NARRATIVA

Wladyslaw Szpilman, *El pianista del gueto de Varsòvia*.
Traducció de Josep Marco i Jerzy Slawomiski. Empúries.
Barcelona, 2002.

El llibre l'envolta una banda que diu: "Declarat el millor llibre de l'any 2001 per la revista *Lire*. La novel·la que ha inspirat l'última pel·lícula de Roman Polanski". Molt bé. Jo encara hi afegiria: la novel·la que ha inspirat la cançó de Jorge Drexler. Algú em podrà dir que això és molt banal però entenc que cal vendre llibres. La banda en si m'està bé, gairebé m'està bé, però passa que *El pianista del gueto de Varsòvia* no és una novel·la. Hi ha algú a la secció de màrqueting que no s'ha llegit el llibre.

El pianista del gueto de Varsòvia no és una novel·la, són unes memòries, no novel·lades, que cobreixen el període que va del 31 d'agost del 1939

Memòries de l'horror

MANEL ZABALA

a finals de gener del 1945. Wladyslaw Szpilman (1911-2001) era un pianista de 28 anys que treballava a la Ràdio Nacional de Polònia quan Hitler i Stalin es van partir el seu país. Va viure la creació del gueto; i evitar la deportació i extermini a Treblinka, on va morir la seva família; va sobreviure la liquidació del gueto i, finalment, va sobreviure primer amagat per amics, i després malvivint durant mesos, amagat de tothom, entre les restes d'una ciutat buida.

De la primera edició polonesa, que va sortir tot just acabada la guerra, l'any 1946, a la primera edició catalana, de febrer del 2002, el llibre ha patit alguns canvis. Ara hi ha un petit pròleg d'Andrzej Szpilman, fill de l'autor; hi ha el testimoni de l'oficial alemany

que el desembre del 1944 potser li salvà la vida, el capità Wilm Hosenfeld, que moriria en un camp de presoners soviètic l'any 1952; i hi ha un epíleg a càrrec de Wolf Biermann, que fa balanç del llibre i les circumstàncies del llibre 54 anys més tard. És un epíleg de luxe, si el fullegen es compraran el llibre, i faran bé.

CONVIURE AMB LA MORT

Wladyslaw Szpilman no era escriptor, era un pianista que tenia una vida normal fins que els nazis la hi van destruir. Sis anys de convivència diària amb la mort deixen rastre. Va escriure aquest llibre tot just acabada la guerra: perquè necessitava treure-ho, explicar-ho tot, de cop, d'una vegada i per totes per no haver de parlar-ne mai més. "Fins fa pocs anys el meu pare no par-

lava mai de les seves experiències de la guerra", ens diu el seu fill en el pròleg mig segle després. Wladyslaw Szpilman va escriure aquest llibre perquè necessitava fer-ho. Necessitava dir que un cop havia tingut un pare, una mare, dues germanes i un germà amb qui es barallava sempre i que es deia Henryk. I que els va perdre quan els van pujar a un tren. Una nit Henryk el visità en un somni, s'inclinà sobre el seu llit per dir-li: "Ara som morts".

El pianista del gueto de Varsòvia és una crònica de l'Holocaust des de dintre, és una memòria explicada amb una fredor que espanta. Espanta perquè saps que és real, que allò no és una novel·la. Espanta molt més que *Maus*, la novel·la gràfica de Spiegelman que va guanyar el Pulitzer

l'any 1992. L'estil, canviant-li la forma, és el mateix, però Szpilman publica en el 1946, mentre comença a reconstruir-se gràcies a la música, l'única cosa que ha estat capaç de salvar d'entre les runes de la seva vida, i Spiegelman treu la primera edició de la primera part de *Maus*, parlant dels fets viscuts pel seu pare, l'any 1973. Spiegelman està treballant en un llibre que parla de la gent de Nova York després de l'atac a les Torres Bessones. Szpilman va escriure *El pianista del gueto de Varsòvia*, va dir el que havia de dir-nos i no tornà a escriure mai més. Impressionant.

Se'n pot dir molt més. El títol original en polonès és *Pianista*, que és el títol que a mi m'escau més, però és menys comercial. És un gran llibre, lleixin-lo. I no és facin mala sang per la banda. Recordo que fa pocs anys, als Estats Units, venien *La cavalcada de les valquíries* com "la banda sonora d'*Apocalypse Now*". A mi em consola saber que les coses, si un s'ho proposa, es poden fer sempre pitjor.